

şılıklarını da göstermiştir. 6. *Die Alttürkischen Inschriften der Mongolei* (St. Petersburg 1895). Kül Tigin, Bilge Kağan ve Yenisey kitâbelerinin transkripsiyonlu metni ve Almanca tercümeleriyle eski Türk ağzlarının morfolojisini, metinlerdeki olayların kronolojisini, Türk kabile ve boy adlarını, yer ve şahıs isimlerini ihtiva etmektedir. 7. *Vergleichende Grammatik der nördlichen Türksprachen* (I-II, Leipzig 1883). Radloff, Türk lehçelerinin karşılaştırmalı gramerini hazırlamaya başlamış, ancak sadece Kuzey Türkçesi'ne ait ses bilgisi kısmını yazabilmiştir. 8. *Altürkische Studien* (I-VI, St. Petersburg 1909-1912). 9. *Über alttürkische Dialekte: Die Seldschukische Verse im Rebâbnâme* (*Melanges Asiatiques* içinde, III, [St. Petersburg 1889], s. 17-77). Sultan Veled'in *Rebâbnâme*'sinin Viyana nüshasının metnini, metnin Rus harfleriyle transkripsiyonunu, fonetik özelliklerini ve gramer açıklamalarını içerir. 10. *Aus Sibirien* (I-II, Leipzig 1884). Radloff'un gezilerinde tuttuğu notlarla Sibirya ve Türkistan'daki Türk boylarının dili, dini, etnografyası, tarihi, arkeolojisi, coğrafya ve ticaret hayatı gibi konuları içeren eser Ahmet Temir tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (*Sibirya'dan*, I-II, İstanbul 1954-1956). Eserin aynı mütercim tarafından yapılan özet bir çevirisi de vardır (*Sibirya'dan Seçmeler*, Ankara 1976). Radloff'un bunların dışında birçok kitabı, makalesi, atlasları ve raporları bulunmaktadır (eserlerin geniş bir listesi için bk. Temir, *Türkoloji Tarihinde Wilhelm Radloff Devri*, s. 136-166).

BİBLİYOGRAFYA :

W. Radloff, *Sibirya'dan* (trc. Ahmet Temir), İstanbul 1954-56, tercüme edenin girişi, I, s. VII-LXX; II, s. V-X; Şükrü Akkaya, *Radloff'un Hayatı ve Eserleri*, Ankara 1952; Ahmet Temir, "Fr. W. Radloff'un Kazan Raporları", *Reşit Rahmetî Arat İçin*, Ankara 1966, s. 418-422; a.mlf., *Türkoloji Tarihinde Wilhelm Radloff Devri*, Ankara 1991; a.mlf., "Wilhelm Radloff'un Hayatı", *TDI*, LVI/444 (1988), s. 293-303; Naciye Yıldız, *Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller*, Ankara 1995; a.mlf., "Wilhelm Radloff; Hayatı, Eserleri, Manas Destanı", *TK*, XXXIII/384 (1995), s. 205-224; Hasan Eren, *Türklük Bilimi Sözlüğü I: Yabancı Türkologlar*, Ankara 1998, s. 262-269; a.mlf., "Wilhelm Radloff'un Orta Türkçe Üzerindeki Çalışmaları", a.e., LVI/444 (1988), s. 336-354; Osman Sertkaya, "Eski Türkçe (Göktürkçe ve Uygurca) Araştırmacı Olarak Wilhelm Radloff", a.e., LVI/444 (1988), s. 303-317; Zeynep Korkmaz, "Friedrich Wilhelm Radloff'un Orta Türkçe Üzerindeki Çalışmaları", a.e., LVI/444 (1988), s. 318-328; Nuri Yüce, "Friedrich Wilhelm Radloff'un Derlemeleri", a.e., LVI/444 (1988), s. 329-335.

NACİYE YILDIZ

RADO, Şevket

(1913-1988)

Yazar, yayımcı ve gazeteci.

Üsküp yakınlarındaki Radovişte'de doğdu. Asıl adı Şevket Hıfzı'dır. Babası Vâizzâdeler'den Hıfzı Bey, anne tarafından büyük babası Selânik'te birkaç gazete çıkarmış olan Mustafa Bey'dir. Balkan Harbi sırasında ailesi İstanbul'a göç etti. Vefa Orta Mektebi'nde başladığı öğrenimini Per-tevniyal Lisesi'nde tamamladı (1933). Lise son sınıfta iken gazete muhahhiliği yaptı. Gazetede çalışırken İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam etti. İkinci sınıfta kaydını Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne aldırdı. Fakülteyi bitirince İstanbul'a döndü ve 1939'da *Akşam* gazetesinde fıkra yazarlığına başladı; bu yazılarını yirmi beş yıl sürdürdü. Ayrıca liselerde sosyoloji ve edebiyat öğretmenliği yaptı, Gazetecilik Enstitüsü'nde yazı türlerine dair ders verdi. İstanbul Radyosu'nda başladığı "Aile Sohbetleri" adlı haftalık konuşmalarını uzun süre devam ettirdi. 1945'te Yapı ve Kredi Bankası'nın basın ve yayın işlerini yürütmeye başladı ve Doğan Kardeş matbaalarını kurdu. *Doğan Kardeş* (1945), *Aile* (1947) ve *Resimli Hayat* (1952-1953) dergilerini yayımladı. 1956'da *Hayat* dergisini çıkarmaya başladı. *Hayat Tarih Mecmuası* (Şubat 1965 - Aralık 1982, Nisan 1978'den itibaren *Hayat Tarih ve Edebiyat Mecmuası*) alanında önemli bir boşluğu doldurdu. Pek çok yayını arasında *Hayat Ansiklopedisi*, *Hayat Büyük Türk Sözlüğü*, Hâfız Osman hattı bir Kur'ân-ı Kerîm, *Hünernâme* ve *Subhatü'l-ahbâr* gibi kitaplar baskı tekiğiyle dikkat çeken yayınları oldu. 1975'te *Türkiyemiz* dergisinin genel yayın yönetmenliğini üstlendi. Son yıllarında *Tercüman* gazetesinde pazar günleri sohbet yazıları yazdı. 9 Nisan 1988 tarihinde İstanbul'da öldü ve Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi. 1983'te Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyeliğine seçilen Rado, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü "Basın Mesleğinde Elli Yıl Hizmet Belgesi" ile basın şeref kartı sahibiydi. Elli yıllık gazetecilik hizmetinden dolayı 1987'de Burhan Felek ödülüne lâyık görüldü.

Lise yıllarında şiire başlayan Şevket Rado'nun edebiyata yönelmesinde Fransızca hocası Nurullah Ataç'ın büyük etkisi olmuştur. 1931 ve 1932'de Şevket Hıfzı imzasıyla *Muhit*, *Milli Mecma*, ardından *Varlık*'ta çıkan şiirleriyle Ahmed Hâşim ve Cahit Sıtkı'nın (Tarancı) dikkatini çekti. Ne-

cip Fazıl'ın *Ağaç* mecmuasını çıkarmasına yardımcı oldu. Söyleyişte Necip Fazıl etkisi belirgin olan şiirlerinde hüznün ve yalnızlık gibi duygular ağır basar; içine kapalı, bedbin bir ruh hali hissedilir. Bazı şiirleri bes-telenmiştir. Nesir yazılarında ve konuşmalarında sohbet havası içinde yalın bir dil kullanmış, insanı mutlu edecek, hayatını güzelleştirecek konuları seçmiş, hayatın her yaşta ayrı güzellikleri olduğuna dikkat çekmiştir. Unutulmaya yüz tutmuş gele-nekssel sanatların tanıtılması ve canlandırılmasında gösterdiği çabalarıyla da bilinen Şevket Rado, Emin Barın'ın Divanyolu'ndaki atölyesinde yapılan, Halim Özyazıcı, Muhsin Demironat, Rikkat Kunt, İslam Seçen, Kemal Batanay gibi üstatların yer aldığı toplantılara katılmış, bu toplantılarda hat, tezhip ve cilt sanatları üzerinde yapılan değerlendirmelerden yararlanmış-tır. Hat sanatı ve hattatlarla ilgili çeşitli makaleler yazan Şevket Rado, Türk sanatları alanında kazandığı bilgi ve tecrübeyle büyük yatırımla yapılarak Cumhuriyet döneminin en seçkin hat koleksiyonunu oluşturmuş, ölümünden sonra bu koleksiyonun önemli bir kısmı Sakıp Sabancı Müzesi tarafından satın alınmıştır.

Eserleri. Şiirlerini *Şiirler / Kördüğüm* adlı bir kitapta toplamıştır (İstanbul 1970). **Nesir Yazıları:** *Eşref Saat* (İstanbul 1956), *Ümit Dünyası* (İstanbul 1957), *Hayat Böyledir* (İstanbul 1962), *Aile Sohbetleri* (İstanbul 1967), *İnsan Severse Yaşar* (İstanbul 1981), *Saadet Yolu* (İstanbul 1981), *Sözün Gelişi* (İstanbul 2003) (haz. Cem Akaş). **Gezi Notları:** *Amerikan Masalı* (İstanbul 1950), *50. Yılında Sovyet Rusya* (İstanbul 1968), *Milliyetçi Çin Ne Âlemde?* (Ankara 1969). **Derleme, Biyografi:** *Yunus Emre* (İstanbul 1972), *Türk Şairlerinden Seçmeler* (İstanbul 1972), *Kerem ile Aslı* (İstanbul 1972), *Karacaoğlan* (İstanbul 1974), *Türk Hattatları* (İstanbul 1984), *Ahmed Midhat Efendi* (Ankara 1986). **Diğer Çalışmaları:** *Bursa* (İstanbul 1948, Vedat Nedim Tör ile birlikte); *Yaşayan Mevlidi Şerif* (İstanbul 1964); *Sultan Cem'in Başına Gelenler: Vâkiât-ı Sultan Cem* (İstanbul 1969); *Kuruluşunun 25. Yıldönümünde Yapı Kredi Bankası ve Kâzım Taşkent* (İstanbul 1969); *Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi* (İstanbul 1970); *Bostancıbaşı Defteri* (İstanbul 1972); *Harb İçinde Elçilik*, İzzet Fuat Paşa'nın hatıralarından (İstanbul 1976); *Onsekizinci Yüzyılın Başında Osmanlı Kıyafetleri* (Fransız Büyükelçisi Marquis de Ferriol'un Hollandalı Ressam Van Mour'a yaptırdığı 100 resimle Türkler'e ait bazı tö-

Şevket Rado

renler ve açıklamalar, Paris'te 1714 yılında basılmış olan eserin Şevket Rado nezaretinde yeniden yapılmış tıpkıbasımıdır; trc. Cenap Yazansoy, İstanbul 1980); *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Çanakkale'yi Anlatıyor* (haz. Ruşen Eşref, metni günümüze uyarlayan: Şevket Rado, resimleyen: Hayrettin Çizel, İstanbul 1981); *Âyetler ve Âdetler* (İstanbul 1987, Şevket Rado'nun başkanlığında Halûk Şehsuvaroğlu, M. Uğur Derman, M. Zeki Kuşoğlu, Y. Durul, M. Ülkütaşır, Uğur Göktaş, Zahir Güvemli ve Prof. Dr. Bedîî Gorbon'dan oluşan bir heyet tarafından hazırlanmıştır); *Giambatista Toderini, İbrahim Müteferrika Matbaası ve Türk Matbaacılığı* (Fransızca'dan trc. Fatma Rikkat Kunt; Şevket Rado çevirinin dilini sadeleştirmiş, kitaba bir girişle "Türk Matbaacılığı ve Mecmuacılığında Yenilikler" adıyla bir bölüm eklemiştir, İstanbul 1990). Şevket Rado, Pierre Lazareff'den *Fransa'da Basın Rezaletleri yahut Fransa'yı Çökerten Dördüncü Kuvvet* (İstanbul 1945; 2. bs. Tarık Dursun K.'nin sadeleştirmesiyle, İstanbul 1995); Nathaniel Hawthorne'dan *Boğa Başlı Canavar* (İstanbul 1946 ?); *Ejderhanın Dişleri* (İstanbul 1946); Andersen'den *Gölge; Çakmak; Kelebek* (İstanbul 1948) adlı çevirileri vardır. Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in kendisine yazdığı mektupları Emin Nedret İşli, *Şevket Rado'ya Mektuplar* adıyla kitap halinde yayımlamıştır (İstanbul 2002).

BİBLİYOGRAFYA :

Emin Nedret İşli, "Dört Arkadaş", *Şevket Rado'ya Mektuplar*, İstanbul 2002, s. 13-19; Muhiittin Serin, *Kemal Batanay*, İstanbul 2006, s. 84; Cemal Avcı, "Şevket Rado", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, IV/12, Ankara 1988, s. 793-797; Ali Alpaslan, "Şevket Rado", *TDL*, LV/437 (1988), s. 231-238; Yılmaz Öztuna, "Şevket Rado'nun Şiirleri", a.e., LV/437 (1988), s. 245-246; Muhsin Mete, "Hayat", *TDEA*, IV, 172-174; Nazım Hikmet Polat, "Şevket Rado", a.e., VII, 266-267; "Şevket Rado", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, II, 829-830.

MEHMET TÖRENEK

RÂFÎ'

(الرافع)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte "yukarı kaldırmak, yükseltmek, yüceltmek" anlamındaki ref' (rifâ') kökünden türeyen râfi' kelimesi "yükselten, değerini arttıran, izzetli ve şerefli kılan" demektir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "rf'a" md.). Kur'an-ı Kerim'de ref' kavramı yirmi bir âyette Allah'a nisbet edilmiştir. Allah'ın İsâ'yı kendisine ref' edeceğini bildiren âyette râfi' (Âl-i İmrân 3/55), "sıfatları yüce" (veya "dereceleri yükselten") meâliyle başlayan âyette ise (el-Mü'min 40/15) refi' ismi yer almıştır. Kıyametin kimini alçaltıcı, kimini yükseltici olduğunu beyan eden Vâkıa sûresindeki âyette (56/3) asıl fâilin kıyamet değil Allah olduğu kabul edilmektedir. Nitekim muhtelif âyetlerde kıyamet gününde Cenâb-ı Hakk'ın kâfirleri zelim, müminleri aziz ve şerefli kılacağı bildirilmiştir (meselâ bk. el-Mü'minûn 23/105-110; ez-Zuhruf 43/68-73; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "rf'a" md.).

Râfi' hem İbn Mâce hem Tirmizî'nin rivayet ettiği esmâ-i hüsnâ listesinde yer almaktadır ("Du'â", 10; "Da'avât", 82). Ref' kavramı, *Kütüb-i Sitte*'den başka İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilen hadislerde de fiil sîgalarıyla Allah'a izâfe edilmiştir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "rf'a" md.). Bu tür hadislerin muhtevasında ref'in mânevî açıdan yükseltmeyi ifade ettiği görülmektedir. Abdullâh b. Abbas'tan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber tehecçüd namazının iki secdesi arasında şu meâldeki duayı okudu: "Rabbim! Günahlarımı bağışla, bana merhamet et, eksikliğimi giderip halimi iyileştir, beni mânen yücelt, rızıklandır; doğru yoldan ayırma!" (*Müsned*, I, 371; İbn Mâce, "İkâme", 23; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "cbr" md.).

Âlimler hâfid-râfi' isimlerini karşıt mânalar taşıyan kâbız-bâsıt, muiz-müzil gibi, birlikte kullanmayı ve denge ifade eden mânayı yansıtmayı gerekli görürler. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a nisbet edilen ref' kavramı tabiatın kozmik düzeni çerçevesinde göklerin yükseldiği, güneş sisteminin hassas dengelerle korunduğu, Tûr dağının İsrâilîoğulları'nın fevkinde kaldırıldığı şeklindeki maddî muhtevanın yanı sıra insanların ruhî nitelik ve yetenekleriyle mânevî derecelerinin farklı kılındığı biçiminde soyut içerik de taşımaktadır. Bununla birlikte esmâ-i hüsnâ müellifleri râfi' ismini da-

ha çok soyut alanla irtibatlandırarak "dostlarının taat ve amellerini kabul edip kendisine yaklaştran, dünyada da onları aziz kılan" şeklinde tefsir etmişlerdir (Hattâbî, s. 58; Gazzâlî, s. 94). Hâfid-râfi' isimlerinin açıklanması sırasında bazı âlimler "dilediğini alçaltan, dilediğini yücelten" türünden ifadeler kullanırken (Abdülkâhir el-Bağdâdî, vr. 105^a) bazıları tenzihe uygun olarak "yüceltmeye hak kazanan" veya "alçaltılmaya müstahak olan" ifadesini tercih etmişlerdir ki isabetli olan da budur. Zira nazariyede ilâhî iradenin önünde hiçbir engel bulunmamakla birlikte Allah, fiilî alanda hükmünü kendisinin vazettiği adl ve hikmet ilkeleri çerçevesinde yürüttüğünden kimseye asla zulmetmez, sadece bilinmeyen sebeplerden dolayı lutufla muamele eder. Mü'min sûresinde (40/15) Allah'a nisbet edilen "refu'd-derecât" terki bindeki refi' kelimesi râfi' mânasına alındığı takdirde "dereceleri yükselten", mürtefi' mânasına alındığında "dereceleri yani kendisinin kadr ve mertebesi veya sıfatları yüce olan" diye yorumlanır (Kâdî Abdülcebâr, V, 215; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXVII, 44). Râfi' ismi Allah'ın fiilî isim ve sıfatları grubu içinde yer alır. Refi' "sıfatları yüce" anlamında kabul edildiği takdirde zâtî olur. Râfi' hâfid ismiyle karşıt muhteva taşıdığı muiz, muğnî mukaddim, bâsıt ve nâfi' isimleriyle anlam yakınlığı içinde bulunur.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "rf'a" md.; *Müsned*, I, 371; *Zeccâc*, *Tefsiru esmâ'illâhi'l-hüsnâ* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Beyrut 1395/1975, s. 41; Hattâbî, *Şe'nü'd-du'â'* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Dimaşk 1404/1984, s. 58; Kâdî Abdülcebâr, *el-Muğnî*, V, 215; Abdülkâhir el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-şifât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 105^a; Kuşeyri, *et-Tahbir fi't-tezkîr* (nşr. İbrâhim Besyûnî), Kahire 1968, s. 46-47; Gazzâlî, *el-Mağşadü'l-esnâ* (Fazlüh), s. 94, 176; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, Beyrut 1411/1990, XXVII, 44; a.mlf., *Levâmi'u'l-beyyünât* (nşr. Tâhâ Abdürrâif Sa'd), Beyrut 1404/1984, s. 244.

BEKİR TOPALOĞLU

RÂFÎ' b. HADÎC

(رافع بن خديج)

Ebû Abdillâh (Ebû Hadîc) Râfi' b. Hadîc
b. Râfi' el-Evsi el-Hârisî
(ö. 73/692)

Sahâbî.

Annesi Halîme bint Mes'ûd b. Sinân'dır. Önceleri çöle yaşıyordu, daha sonra Medine'ye yerleşti. Kavminin liderlerindendi. Çok sayıda çocuğu olduğu bildirilirse de